

УДК 330.322(177.51)

Н.І. Гавриленко, канд. техн. наук**А.Ю. Моцак**, студентка

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ****Н.И. Гавриленко**, канд. техн. наук**А.Ю. Моцак**, студентка

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**ПРОБЛЕМЫ ИНВЕСТИЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ
ЧЕРНИГОВСКОГО РЕГИОНА****Nelia Havrylenko**, PhD in Technical Sciences**Anastasiia Motsak**, student

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

PROBLEMS OF INVESTMENT SUPPORT OF CHERNIHIV REGION DEVELOPMENT

Проаналізовано ресурсну забезпеченість інвестиційної активності, оцінено потенційні можливості та запропоновано заходи для збільшення інвестиційної привабливості Чернігівського регіону.

Ключові слова: інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиційне забезпечення, капітальні інвестиції.

Проанализирована ресурсная обеспеченность инвестиционной активности, оценены потенциальные возможности и предложены меры для увеличения инвестиционной привлекательности Черниговского региона.

Ключевые слова: инвестиции, прямые иностранные инвестиции, инвестиционное обеспечение, капитальные инвестиции.

The article analyzes the resource provision of investment activity, assessed potential and proposed measures to increase the investment attractiveness of Chernihiv region.

Key words: investment, foreign direct investment, investment security, capital investment.

Постановка проблеми. Україна – єдина серед європейських країн, яка тривалий час потерпає від кризових явищ. Після глобальної кризи 2008–2009 рр. більшості країнам вдалося відновити позитивну економічну динаміку, Україна ж сьогодні знову потерпає від кризових проявів. Нинішня дуже слабка економічна динаміка – в умовах поглиблення і розширення негативних тенденцій в економіці, низького рівня довіри до системи державного управління, високої корупції, слабкої фінансової дисципліни, незадовільної інвестиційної привабливості та надмірного боргового навантаження – вказує на збереження «переддефолтних» ризиків і втрату країною гідного місця у світовій економіці.

Світове посткризове відновлення вкотре висвітлило вагомість інвестицій для забезпечення економічної міцності країни. Ті країни, яким вдалося підтримати інвестиційну привабливість і не допустити інвестиційного обвалу в період глобальної кризи, досягли значно кращих результатів посткризового відновлення. Чим меншими були втрати країн в інвестиційних обсягах, тим меншими були втрати як в економічній динаміці загалом, так і в доступі приватного сектору до фінансових ресурсів.

В Україні інвестиційні втрати 2008–2009 рр. суттєво погіршили готовність світових інвесторів до входження у країну, а слабка інвестиційна політика 2010–2013 рр. по суті відвернула вітчизняних і міжнародних інвесторів від вітчизняної економіки, наслідком чого стало подальше «вимивання» інвестиційного потенціалу. Тому в період кризи 2013–2014 рр. Україна ввійшла у дуже послабленому стані й не мала вагомих важелів протидії новій кризовій хвилі. Країна опинилася серед інвестиційних аутсайдерів, сьогодні не видно чинників, за рахунок яких вдасться помітно покращити її інвестиційні позиції, а тому найближчими роками слабкість інвестиційних процесів і надалі стримуватиме економічне відновлення країни загалом [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності перебувають під пильною увагою вітчизняних і зарубіжних нау-

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

ковців. Зокрема, вони знайшли відображення у працях О.І. Амоші, С.С. Аптекаря, М.Г. Білопольського, Д.П. Богині, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова, І.І. Лукінова, Ю.В. Макогона, Е. Рейзвіха, П. Ромера, Р. Лукаса, Р.Дж. Барро, А.І. Сухорукова, М.Г. Чумаченка, В.С. Яцкова.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак необхідними вбачаються подальші наукові дослідження у галузі ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності (зокрема, поживлення інвестиційної активності) в окремих регіонах. Важливість таких досліджень пов'язана, зокрема, з необхідністю обґрунтування механізму реалізації регіональних програм інноваційно-інвестиційного розвитку.

Метою статті є аналіз фінансового підґрунтя інвестиційної активності на території регіону та огляд перспектив забезпечення інвестиційних процесів на Чернігівщині фінансовими ресурсами у близькій перспективі.

Виклад основного матеріалу. В умовах обмеженості ресурсів державного та місцевих бюджетів, а також зменшення масштабів прямого державного втручання в економічну діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, провідне місце у структурі джерел формування інвестиційних ресурсів усіх регіонів України належить і буде належати у перспективі власним фінансовим ресурсам підприємств та організацій. Кожен регіон робить свій економічний внесок у розвиток країни. Зокрема, ефективність інвестиційної діяльності Чернігівського регіону вирішальною мірою залежить від рівня розвитку сільського господарства, капітального будівництва, інвестиційного та промислово-будівельного комплексів, що, у свою чергу, зумовлюється виробничим потенціалом, його матеріально-технічною базою, науково-технічним рівнем проектних рішень та забезпеченням фінансовими ресурсами. Підвищення інвестиційної активності у регіоні, тенденція до якого останнім часом набула деякого розвитку, теж було фінансово забезпечене саме внутрішніми джерелами капітальних вкладень.

Аналізуючи капітальні інвестиції за джерелами фінансування (табл. 1) за 2012–2014 рр., бачимо, що в цілому відбулось зниження майже на 17 % усього обсягу інвестицій до попереднього періоду (по Україні зменшення на 23 %). Чернігівщина вважається депресивним регіоном за багатьма показниками, як наслідок – повністю відсутність коштів закордонних інвесторів за останні три роки, що досить негативно відображається на економіці і несе велике навантаження на підприємства та організації, адже частка їх власних коштів становить майже 78 % від всього обсягу. Кількість капітальних інвестицій у Чернігівщину становлять лише 1 % від капітальних інвестицій по Україні, а за обсягами їх на одну людину область посідає 19-е місце по Україні.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування Чернігівського регіону за період 2012–2014 рр. [2]

Джерела	Освоєно (використано) капітальних інвестицій					
	2012 р., тис. грн	у %	2013 р., тис. грн	у %	2014 р., тис. грн	у %
Усього	2 737 297	100	2 842 006	100	2 431 117	100
у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету	155 514	5,68	41 935	1,48	15 973	0,66
коштів місцевих бюджетів	122 452	4,47	101 833	3,58	117 443	4,83
власних коштів підприємств та організацій	1 763 110	64,41	1 797 762	63,26	1 888 119	77,66
кредитів банків та інших позик	159 079	5,81	419 887	14,77	185 271	7,62
коштів закордонних інвесторів	-	-	-	-	-	-
коштів населення на індивідуальне житлове	480 229	17,54	418 524	14,73	170 532	7,01
інших джерел фінансування	47 214	1,72	39 558	1,39	39 492	1,62

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

Розглянемо капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в Чернігівському регіоні, які наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності Чернігівського регіону за період 2013–2014 рр. [2]

Види економічної діяльності	Освоєно (використано) капітальних інвестицій			
	2013 р., тис. грн	у %	2014 р., тис. грн	у %
Усього:	25 86 784	100	2 431 117	100
Сільське, лісове та рибне господарство	984 958	38,1	770 278	31,7
Промисловість	611 624	23,6	895 910	36,9
Будівництво	611 105	23,6	416 196	17,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	122 536	4,7	74 186	3,1
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	68 389	2,6	83 876	3,5
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	94 072	3,6	92 779	3,8
Освіта	4104	0,2	5416	0,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	17 976	0,7	14 925	0,6
Операції з нерухомим майном	33 222	1,3	32 611	1,3
Інше	38 798	1,6	43 760,1	1,8

З них найбільші обсяги капітальних інвестицій освоєні підприємствами переробної промисловості – 780,252 млн грн (32,1 % від загального обсягу). Для наочності зобразимо графічно капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2014 р. на рис. 1 у відсотковому відношенні до загальної суми інвестицій.

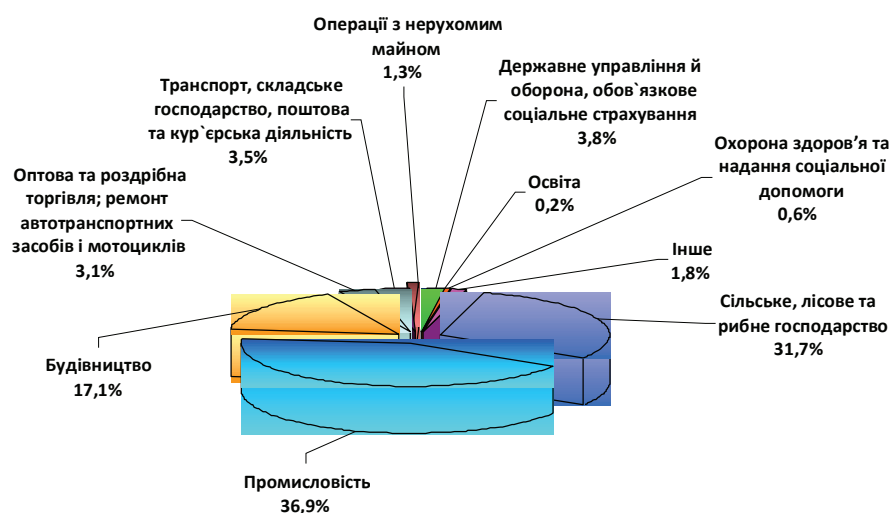

Рис. 1. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності Чернігівського регіону за 2014 р., % [3]

У сільському господарстві, питома вага якого становить 31,7 % від загального обсягу капітальних інвестицій, обсяги залучених капітальних інвестицій за 2014 рік зменшились на 214,68 млн грн у порівнянні з відповідним періодом минулого року.

Також відбулося зменшення освоєних інвестицій у будівництві (від загального обсягу капітальних інвестицій 17,1 %), де освоєно 416,196 млн грн, що на 194,909 млн грн менше ніж за 2013 рік; в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів (3,1 %), де освоєно 74,186 млн грн, що на 48,35 млн грн менше ніж за 2013 рік.

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

Збільшився обсяг освоєних інвестицій у порівнянні з відповідним минулорічним періодом майже у 2,1 рази в інформації та телекомунікації (0,2 % від загального обсягу капітальних інвестицій) та майже в 2 рази у галузі тимчасового розміщення й організації харчування (0,2 % від загального обсягу капітальних інвестицій).

Загалом відбулося значне зменшення капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, хоча у загальному рейтингу інвестиційної привабливості Чернігівська область посіла 9-е місце, що є значним покращенням порівняно з попереднім роком, коли Чернігівщина посідала 21-е місце в загальному рейтингу інвестиційної привабливості серед регіонів України. Це пояснюється тим, що реальні економічні показники регіону (валовий регіональний продукт на душу населення, обсяг здійснених інвестицій тощо) вказують на те, що зусилля з покращення інвестиційного середовища регіону необхідно продовжувати та інтенсифікувати.

За 2014 рік обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну скоротився з 57 056,4 млн дол США станом на 01.01.2014 до 45 916,0 млн дол США станом на 31.12.2014, падіння становило 19,53 %. Майже аналогічно (19,16 %) становило падіння прямих іноземних інвестицій і в Чернігівську область (рис. 2). Обсяг внесених із початку інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій станом на 31 грудня 2014 становив 103,8 млн дол США.

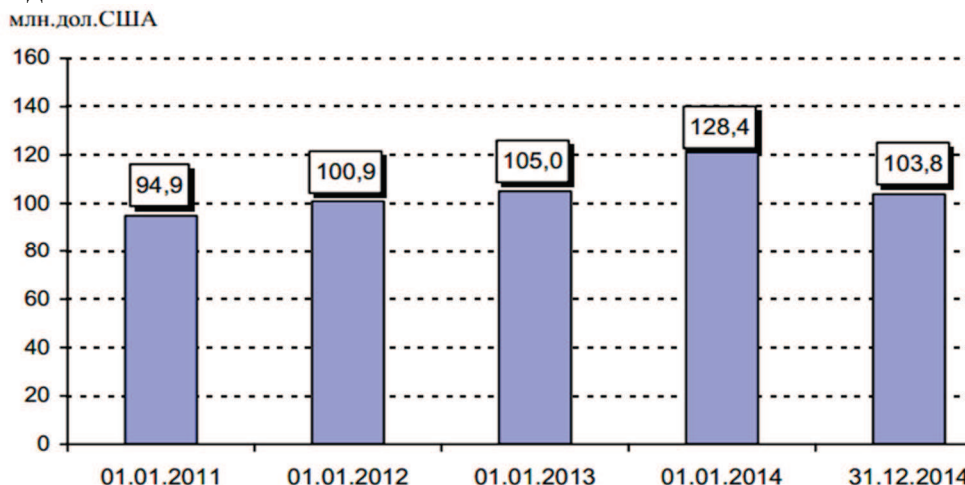

Рис. 2. Обсяг прямих іноземних інвестицій у Чернігівську область у 2014 р., млн дол США

У 2014 році в економіку області закордонними інвесторами вкладено 5,9 млн дол США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення капіталу за цей період становить 30,5 млн дол (у т. ч. за рахунок курсової різниці – 23,0 млн дол, вибуття капіталу – 7,5 млн дол).

Інвестиції в економіку області надійшли із 40 країн світу. З країн ЄС з початку інвестування внесено 82,8 млн дол інвестицій (79,8 % загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 21,0 млн дол (20,2 %).

До основних країн-інвесторів, на які припадає 78,8 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Німеччина – 42,3 млн дол, Польща – 16,4 млн дол, Кіпр – 12,9 млн дол, Беліз – 3,5 млн дол, Віргінські Острови (Британія) – 2,7 млн дол, Туреччина та Італія – по 2,0 млн дол США (рис. 3) [4].

Значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено на підприємствах промисловості – 80,2 млн дол (77,3 % загального обсягу прямих інвестицій), у т. ч. переробної – 76,4 млн

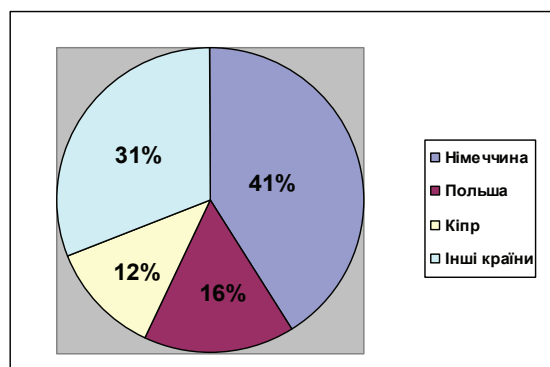

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції з країн світу в Чернігівську область у 2014 р., %

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

дол. Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 49,9 млн дол, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 16,8 млн дол США.

На підприємствах сільського, лісового та рибного господарства та у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування зосереджено по 5,4 млн дол прямих інвестицій (по 5,2 % загального обсягу), на підприємствах транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 4,2 млн дол (4,1 %), на підприємствах оптової та роздрібної торгівлі; із ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 3,0 млн дол (2,9 %).

Як бачимо з табл. 3, інвестиції у всі без виключення сфери економіки області зменшилися.

Таблиця 3

Прямі іноземні інвестиції в Чернігівській області за видами економічної діяльності, млн дол США

Види економічної діяльності	Обсяги інвестицій на			
	01.01.2014 р., тис. грн	у %	31.12.2014 р., тис. грн	у %
Усього	128 433,3	100	103 810,7	100
Сільське, лісове та рибне господарство	8340,6	6,5	5423,4	5,2
Промисловість	91 352,5	71,1	80 243,6	77,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6926,4	5,4	3040,6	2,9
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	8311,3	6,5	4212,9	4,1
Операції з нерухомим майном	3459,1	2,7	1821,7	1,8
Інші види економічної діяльності	10 043,4	7,8	9068,5	8,7

Регулярне ж лідерство з залучення інвестицій в області посідає вже вкотре м. Прилуки з показником 45 849,6 тис. дол США, випередивши м. Чернігів на 14 234,5 тис. дол США. В м. Чернігів було залучено 31 615,1 тис. дол США за 2014 рік. Також варто відзначити, що падіння показника залучення інвестицій за 2014 рік по м. Чернігову найбільше і становить більше 10 млн грн.

Заборгованість підприємств області за кредитами та позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями (борговими інструментами) перед прямими інвесторами на 31 грудня 2014 р. становила 32,6 млн дол США. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) на 31 грудня 2014 р. становив 136,4 млн дол США. Прямі інвестиції з області в економіку країн світу за даними підприємств та організацій не здійснювались [5].

Для збільшення інвестиційної привабливості регіону необхідно здійснити такі заходи, як: розвиток інфраструктури; сприяння розвитку малого бізнесу; забезпечення більшої прозорості влади й рівності в підходах під час здійснення адміністративних процедур, у т. ч. митних процедур; розвиток аграрно-промислового комплексу; розвиток туристично-рекреаційної сфери.

Висновки та пропозиції. Таким чином, розвиток інвестиційної діяльності в регіоні має відбуватися за активної участі органів державної влади, які мають визначати інституційне середовище розвитку. Пошук і запровадження інноваційних підходів до вдосконалення правових, економічних та організаційних засад регіонального розвитку є невід'ємною умовою забезпечення зростання інвестиційних притоків у область, наближення економічної та соціальної єдності, зростання конкурентоспроможності Че-

рнігівського регіону – тільки тоді Чернігівська область буде різновекторно розвиватися і добробут жителів регіону буде стабільним.

У цілому інфраструктура Чернігівщини перебуває на низькому рівні, і місцевим органам влади необхідно інтенсифікувати роботу з її модернізації. Заходи, які необхідно вжити для покращення ситуації, включають контроль над ефективністю використання коштів на будівництво, ремонт та отримання доріг, дотримання прозорої тендерної політики (у тому числі, допущення до участі в тендерах закордонних учасників). Іншими напрямками роботи мають стати реконструкція й оновлення старих та аварійних будинків у містах регіону, модернізація системи водопостачання і водовідведення.

Місцевим органам влади необхідно сприяти створенню умов для надання суб'єктам малого бізнесу державної підтримки, у т. ч. фінансової. Створення бізнес-інкубаторів, проведення інвестиційних виставок із залученням закордонних підприємств також допоможе в розвитку малого й середнього бізнесу на Чернігівщині.

Для Чернігівщини, як прикордонного регіону, важливе значення має більш прозора та менш забюрократизована робота митних органів, діяльність яких повинна бути максимально спрямована на забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку. На жаль, нині в Чернігівській області значно погіршилась оцінка фактора «Корупція»: перемістилась з 8-го місця на 20-е.

Важливою складовою регіональної економіки Чернігівщини є сектор АПК. Наявність кордонів із Білоруссю створює гарні можливості експорту сільськогосподарської продукції. Дешева й кваліфікована робоча сила є гарною передумовою для створення працевітких виробництв у харчовій і переробній галузях. Для підвищення інвестиційної привабливості сектору АПК Чернігівщини необхідно здійснити багато заходів: розбудувувати інфраструктуру, підтримувати експорт продукції сільськогосподарського комплексу, сприяти розширенню сільськогосподарської кооперації, що дозволить оновити матеріально-технічну базу аграрного сектору.

Збільшення туристичної привабливості регіону потребує комплексного підходу: покращення інфраструктури (будівництво й ремонт доріг, водопостачання та водовідведення, збирання та перероблення сміття тощо), інформаційна компанія на підтримку регіону, пропаганда історико-культурних й архітектурних пам'яток, сприяння розвитку міжнародного туризму в регіоні.

Список використаних джерел

1. *Юрчишин В.* Україна: від кризи до кризи / В. Юрчишин, К. Маркевич // Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. – К., 2014. – С. 21.
2. *Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернігівській області* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chernigivstat.gov.ua/>.
3. *Довідка щодо інвестиційної діяльності за підсумками 2014 року за даними Головного управління статистики в Чернігівській області* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cg.gov.ua/>.
4. *Інвестиційна привабливість регіонів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://investcenter.km.ua/images/stories/pdf/retyng.pdf>.
5. *Бородуха М.* Стан інвестицій, залучених в Чернігівську область у 2014 році [Електронний ресурс] / М. Бородуха. – Режим доступу : <http://pfirs.org/blogs-dumka-ekspertiv/entry/dumka-ekspertiv/stan-investitsij-zaluchenikh-v-chernigivsku-oblast-u-2014-rotsi.html>.